

BEYPAZARI (ANKARA) TRONA (DOĞAL SODA) YATAĞININ BULUNUŞ ÖYKÜSÜ

Armara'nın batısında bulunan Beypazarı ile Nallıhan ilçeleri arasında yer alan Neojen sahasında ülkemizin en büyük linyit yataklarından biri ile dünyanın sayılı büyük yataklarından biri olan Trona (Doğal Soda) bulunmaktadır.

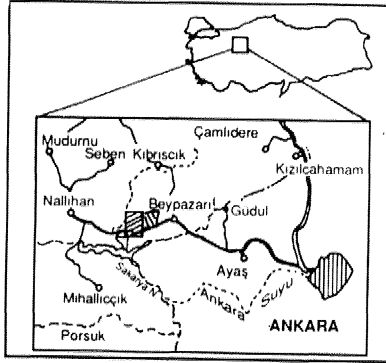
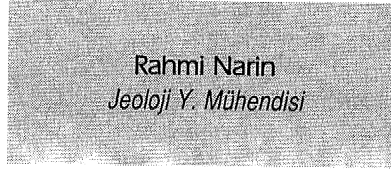
Bu yatakların ikisi de MTA Genel Müdürlüğüne bulunarak ülke ekonomisine kazandırılmıştır.

Yaklaşık 450 milyon ton olan linyit rezervi yörede kurulmuş olan 4x150 MW gücündeki santraller ile bunlara ilave edilecek yeni ünitelerde yakıt olarak kullanılacaktır.

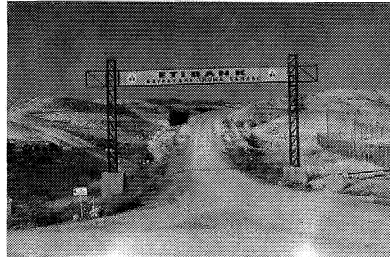
Cam, petrol, kağıt, deterjan ve kimya sanayi gibi birçok kullanım alanı olan Trona'nın rezervi ise 240 milyon ton civarındadır,

Sahanın önemli yerleşim yerleri şunlardır; sahanın tam ortasında TKİ (Türkiye Kömür İşletmeleri) ve TEAŞ (Türkiye Elektrik Üretim A.Ş.)'a ait müesseseler ile Termik Santralin bulunduğu yer olan Çayırhan bulunmaktadır. Batıda Nallıhan İlçesi, Doğuda Beypazarı İlçesi, Güneyde ise linyit sektöründen birine adını veren Koyunağlı Köyü bulunmaktadır, Bu yerleşim yerleri dışında öykümüzde adları geçen Davutoğlan, Çakıloba ve Zaviye Köyleri bulunmaktadır,

Davutoğlan Köyü; Çayırhan'ın hemen batısında bulunmakta olup havzanın önemli faylarından biri olan Davutoğlan Fayı'na adını vermiştir.

Zaviye Köyü ise Beypazarı ilçesi'nin kuzey batısında olup adını ilk kez günümüzde belki de nesli tükenmiş olan ve Orta Anadolu'da nadir görülen bir panterin (leopard) vurularak yakalandığı (1974) yer olarak duyurmuştur, Köy halkından odun toplayan bir kadından ürkererek kaçarken bir çukura yuvarlanan ve bu kadının köy halkına haber vermesiyle vurularak öldürülen bu panterin Tahnit (ilaçlanarak doldurulmuş) edilmiş hali MTA Genel Müdürlüğü Tabiat Tarihi

Müzesinde sergilenmektedir. Bu köy daha sonraları Trona yatağının bulunduğu yer olarak literatüre geçmiştir.

Havzada linyit aramalarına yönelik çalışmalar çok eskilere dayanmasına rağmen rezerve yönelik yoğun çalışmalar MTA Genel Müdürlüğü tarafından 1974-1986 yılları arasında yapılmıştır, Trona'nın bulunuşu işte bu zaman aralığının içerisinde yer alan 1979 yılının başlarına rastlamaktadır.

MTA Genel Müdürlüğü'nün havzadaki çalışmalarına 1975 yılında kısa bir süre katıldım. 1977 yılında Kamp Şefi ve daha sonraları da proje yöneticisi olarak görevlendirdim. 1980 yılına kadar yaptığımız çalışmalar sonucunda havzadaki linyit rezervlerinin ekonomik değer taşıyan sınırlarını belirlemiş olduk.

Havza'ya Neojen gölü; güneyde bulunan Koyunağlı Sektöründe Doğu-Batı, Kuzeyde bulunan Çayırhan-Beypazarı arasında ise Kuzeydoğu-Güneybatı yönünde bir eksen doğrultusunda yerleşmiştir. Koyunağlı sektöründeki çalışmalar 1974-1976 yılları ile daha sonraları yapılan çalışmalarla tamamlanmış ve fizibilite raporu yazılmıştır,

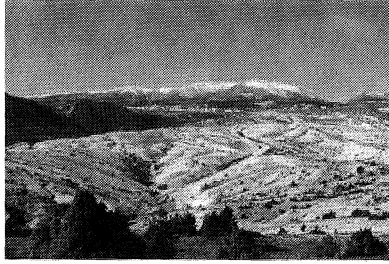
Çayırhan ile Beypazarı arasında kalan kömürlü (o zamanlar A ve B sektörleri olarak tanımlanan) sahalardaki çalışmalar ise 1976 yılında başlamış ve 1986 yılında tamamlanmıştır, A ve B sektöründeki linyit iki damar halinde olup daha sonraları bu damarların yaklaşık 150 m

altında bir linyit damarı daha bulunmuştur, Dar bir alanda bulunan alt damarın bu gün için ekonomik bir değeri yoktur,

Üstte bulunan 2 m ve 1.5 m kalınlığındaki linyit damarları, Kuzeydoğuda yer alan Çakıloba ve Zaviye köyleri civarında incelmekte ve derinleşerek ekonomik özelliğini iyice yitirmektedir. Bu durumu belirgin bir hale getirmek için sahada bulunan Kuzeydoğu-Güneybatı yönlü antiklinal ve senklinallerin eksenlerinde ikiye adet sondaj yapmayı planladık, O zaman MTA'nın yaptığı sondaj yerlerinin hazırlanması ve yollarının yapılması TKİ'ye bağlı OAL (Orta Anadolu Linyitleri İşletmesi) müessesesi tarafından yapıyordu. Yapmayı düşündüğümüz sondaj yerlerinden 359 nolu olanı Çakıloba Köyü'nün yakınına düşüyordu, Ancak bu yerde yaklaşık 30 m kalınlığında olan bir sileksit tabakasının her bir metresinde yaklaşık bir adet sondaj matkabı tükeniyordu. Bunu önlemenin tek yolu bu lokasyonu sileksit tabakasının olmadığı veya aşındığı yakın bir yere taşıyabilmektir. Arazide yaptığımız gözlemler sonucunda Çakıloba Köyü'nün hemen yakınından geçen derenin içinde bir yeri uygun bulduk, Ancak, bu yere sondaj makinasını götürmek için yaklaşık 200 mlik bir yolun yapılması gerekiyordu.

Yol yapımı için, ilkelerinden ödün vermemiş, büyük maddi kaybı olmasına rağmen karşı sendikaya geçmemiş ve biraz da esmer tenli olduğu için "Kara Mehmet" lakabını almış yiğit insan, TKİ dozer operatörü Mehmet Usta ile görüştüm, Birlikte sahayı gezip yeri gösterdiğimde, yolun yapılmasının çok zor olduğunu söyledi. Ben kendisine bu işin ekonomik boyutunu anlattığımda, zor da olsa bu yolu yapabileceğini, ancak zaman gerektiğini söyledi, Bu yolun yapılması Çakıloba Köyü halkı için de önem taşıyordu. Çünkü bu dereye inen bir yol olmadığından

dan orada bulunan araziden yeterince faydalanamıyordular,

Neticede Kara Mehmet Usta 15 günlük bir çalışma sonucunda bu yolu yaptı. Çakıloba köylüleri bir oğlak keserek bunu kutladılar.

Sondaj makinası lokasyona yerleştikten sonra 19,2.1979 tarihinde dönmeye başladı, Bu makinanın kuyu jeologları Ayşe SUN ile Erol SUN idi. Kuyudaki ilerleme 180-190 metrelere doğru geldiğinde işçiler, sondaj makinasının sirkülasyon suyunun köpürdüğünü söylediler. Ben kendilerine ellerini temizledikleri arap sabununu fazla kullandıklarını, köpürmenin bundan olabileceğini söyledim. Ancak, bu köpürmenin eriyen Tronadan olduğunu daha sonraları anladık. Sondaj işlemi 20,3.1979 tarihinde sona erdi. Bu tarihte hava devamlı yağmurlu olduğundan eriyen Tronanın yeniden kristallönmesine fırsat kalmadan dereye akarak suya karışmış olduğu anlaşıldı.

Sondaj işleminin bitiminden bir gün sonra yağmur dinmişti ve güneşli bir hava vardı. Bu durumdan faydalanarak jeoloji mühendisleri İsmail ÖZDEMİR, Yakup ÖZDEMİR ve Zafer BAKİ ile birlikte ara-

zi çalışması yaparken 359 nolu sondaj yerine gözümüz ilişti. Beyaz bir toprak yığınının çamur havuzunun kenarında yığılmış olduğunu gördük,

İşçilerin sondajda kullanılan Bentonit torbalarını oraya döküp gittiklerini düşünerek hızla sondaj yerine doğru indik. Bir de baktık ki gördüğümüz toprak yığını, beyaz renkli ve çubuklar şeklinde kristallerden oluşmuştu, Pamukkaie'deki travertenler gibi şekiller yaparak hemen yakınından geçen dereye doğru akan sondaj çamurunun şeklini almıştı. Bu nedir diye yüksek sesle söylediğimde, hemen yanımda bulunan Zafer BAKİ; "şef, işçiler sondaj makinasını yıkayıp gitmişler, bunlarda, sabunun köpükleri" diye espiri yaptı. Hep birlikte güldük. Oradan bir numune alarak kampa geldik, Ertesi gün Ankara'ya iş görüşmesine çağırılmıştım, Bu numuneyi yanıma alarak MTA Genel Müdürlüğü'ne getirdim. Almış olduğum o numuneyi o zamanki Endüstriyel Hammaddeler Daire Başkanı olan Sn. Dr. Ali UYGUN' a götürdüm. Bunun soda olabileceğini söyleyerek ilgilendiğini istedim. Kendisi 4 gün sonra Beypazarı'nda bulunan kampımıza telefon ederek numunenin Trona (doğal soda) olduğunu, saha kapaması yapmamızı söyledi. Ben de hemen o gün civardaki yapılmış olan sondajların numune sandıklarını yerlere sererek soda kristallerinin nerelere kadar yayılım gösterdiğini kendimizce saptadıktan sonra, kendisine kapanacak alanın koordinatlarını bildirdim. Böylece saha MTA'ya kapanmış oldu. Ancak, bir süre sonra bu sahanın etrafındaki yerlerin özel sektöre kapatıldığını görünce şaşırđım,

Bundan sonra MTA Genel Müdürlüğü; uzun vadeli projeleri kapsamında yaptığı çalışmalarla sahada yaklaşık 240 milyon ton Trona rezervi belirlendi. Bu rezervler sahanın dünyanın sayılı Trona yataklarından biri olduğu ortaya çıktı,